

גדי כהן

בירור יסוד החיוב באב הנזיקין אש¹

- א. הצגת הבעיה
- ב. הסבר שיטות רבי יוחנן וריש לקיש
- ג. שיטת רבא בהבנת רבי יוחנן
- ד. הסתירה בין דין טמון לבין שיטת רבי יוחנן
- ה. ביאור הרמב"ם

א. הצגת הבעיה

משנה כא, ב:

הכלב שנטל חררה והלך לגדיש, אכל החררה והדליק הגדיש -
על החררה משלם נזק שלם, ועל הגדיש משלם חצי נזק.

גמרא כב, א:

אתמר: ר' יוחנן אמר - אשו משום חיציו,
וריש לקיש אמר - אשו משום ממונו.

אגב דברי המשנה המדברים בכלב שהזיק על ידי אש, פותחת הגמרא בדיון על יסוד החיוב באב הנזיקין - אש. בסוף הדיון ישנה תפנית בהבנת שיטת ר' יוחנן, מה שמסבך את הבנת הסוגיה.

הרמב"ם (נזקי ממון יד) פוסק כר' יוחנן, אך במספר הלכות נראית, לכאורה, סתירה לכך. המגיד משנה (טו) תמה על פסק הרמב"ם עד שכתב: "... ואולי שרבינו ז"ל מפרשה (את הגמרא) בפנים אחרות...". מאמר זה מנסה להציג 'פנים אחרות', המאירות את שיטת הרמב"ם בהבנת הסוגיה.

1. אין המאמר בא לענות על קושיות העולות משיטות הגר"א ורש"י בסוגיה, אלא להציע גישה חדשה בלימודה, ולאורה להבין את פסיקת הרמב"ם.

האמוראים הבינו כי מצויות רק שתי קטגוריות אליהם משתייכים הנזקים בעולם:
1. נזקי אדם. 2. נזקי ממון.

עקב כך, כשנגשו לדון בדין אש, הם נתקלו בבעיה. עד עכשיו, כשעסקנו בדיני שור - קרן, שן ורגל, הייתה מוסכמת על כולם ההכרה בכך ששור הוא ישות עצמאית, נפרדת מבעליו, ולכן בנזקי שור "האשם" הוא השור, ורק חיוב התשלום נופל על הבעלים. וכשדנו בדיני אדם החובל בחבירו או בממון חבירו - בעזרת ידיו או חיציו (דהיינו - אמצעי, שהתמדת פעילותו נובעת באופן תלוי לחלוטין בפעולה הראשונית של האדם), ידענו להאשים את האדם כאחראי הישיר והבלעדי לנזק שנגרם. אולם באש המציאות מורכבת משני הגורמים גם יחד:

מצד אחד - אילו לא הדליק האדם את האש, היא לא הייתה נוצרת, ולכן ברור שמקור הנזק הראשוני הוא האדם.
מצד שני - האש פועלת כישות עצמאית, נפרדת מהאדם, והתפשטותה לכל הכיוונים מעידה על כך שאין לאדם חלק בפעולתה.
ממילא, ההתלבטות של חז"ל היא לאיזו קטיגוריה יש לשייך את אב הנזיקין 'אש', וכפי שנראה בהמשך יש לכך נפקא מינה לדינא.

ב. הסבר שיטות רבי יוחנן וריש לקיש

שיטת רבי יוחנן - "אשו משום חציו" - אדם המזיק.
שיטת ריש לקיש - "אשו משום ממונו" - ממון המזיק.

הסבר שיטת רבי יוחנן:

אדם המצית אש, הריהו יוצר דבר הפועל לפי חוקי טבע ידועים, ואילו היה מנתח את הנתונים (יכולת התפשטות על ידי רוח מצויה המשנה כיוונים, החומרים הדליקים שבנתיב האש וכו'), היה יודע מראש אלו נזקים היא עלולה לגרום. לכן, אין לומר שהאש פועלת בצורה עצמאית², שהרי האדם שהציתה, יכול היה לשער כבר ברגע ההדלקה מה יהיו

2. גמרא כב, א: "וריש לקיש, מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן? אמר לך: חיציו מכחו קאזיל, האי, לא מכחו קאזיל. ורבי יוחנן, מאי טעמא לא אמר כריש לקיש? אמר לך: ממונא אית ביה ממשא, האי, לית ביה ממשא".

הגמרא אינה מסבירה את שיטות רבי יוחנן וריש לקיש, אלא מציגה כל אחת לאור השלילה של האחרת, ואינה עונה על הטענות המועלות. לכאורה, לפי מה שהסברנו בשיטת רבי יוחנן, היתה הגמרא אמורה להשיב על שלילתו של ריש לקיש: "האי לא מכחו קאזיל" - שאש, כן מכוחו קאזלה. העובדה שהגמרא אינה משיבה לריש לקיש, מחזקת את התפיסה שנציג לקמן בהסבר שיטת רבי יוחנן על פי רבא - שרבי יוחנן אינו מבטל את היסוד הממוני באש, אלא תופס את 'נזקי ממונו' באש כינזקי גופו. וזוהי ההבנה שהגמרא תפסה כבר בתחלת הסוגיה.

תוצאותיה ונזקיה, והוא האחראי הישיר והבלעדי לה ולנזקים שהיא יוצרת, ממש כמו חיציו של אדם. לכן היא בגדר 'אדם המזיק'.

הסבר שיטת ריש לקיש :

העובדה שאש פועלת לפי חוקי טבע ידועים, וקיימת היכולת לצפות את נזקה, אינה סותרת את העובדה היסודית שהיא פועלת מעצמה, בשונה מחיציו של אדם. מה יוצר את ההבדל? בחיציו של אדם, פעולת החץ היא פונקציה ישירה של הכוח שהאדם משקיע בחץ (כשהמרחק קבוע: הרבה כוח - הרבה נזק; מעט כוח - מעט נזק). הכוח שיצא ממני, האדם, משתמש בחץ ובחוקי הטבע כדי לפעול פעולתו. לעומת זאת באש, אין האדם מוציא כוח מגופו ומשקיע אותו בשלהבת, שהרי אין זה משנה כמה כוח מופעל כדי ליצור שלהבת, רב או מעט, הנזק תמיד יהיה אותו נזק. יוצא, שהאש אינה פועלת מכוחי כלל, אלא מכוח עצמה, והשימוש שלה בחוקי הטבע הוא כדי לקיים את עצמה. פעולת ההצתה רק יוצרת את הזיקה בין האש כישות עצמאית לבין בעליה האחראי לנזקה. על כן היא בגדר 'ממון המזיק'.

הגמרא בהמשך (כב, ב), מנסה להכריע לכיוון אחת הקטגוריות ללא הצלחה, עד שמובאים דברי רבא :

אמר רבא : קרא ומתניתא מסייע ליה³ לרבי יוחנן.
קרא, דכתיב : "כי תצא אש" (שמות כב, ה) - תצא מעצמה, "ישלם המבער את הבערה" (שם) - שמע מינה - אשו משום חציו.
מתניתא, דתניא : פתח הכתוב בנזקי ממון וסיים בנזקי גופו - לומר לך⁴ - אשו משום חציו.

עיון בדברי רבא, שלכאורה באים, לסייע לשיטת רבי יוחנן, כפי שהבנו אותה, מעלה תמיהה גדולה.

עד עכשיו הסברנו בשיטת רבי יוחנן, שאין האש יכולה להיות ישות עצמאית הפועלת מכוח עצמה, אלא שהאש היא ממש פעולת חיציו של האדם, ופעולתה היא רק משום חיציו של האדם. אולם, מן הפסוק ומן הברייתא שרבא מביא, נלמדים דברים הפוכים מהבנתנו, שכן, הם מזהים את פעולת האש כ'**ממון המזיק**', וסיועם לדברי רבי יוחנן הוא רק מבחינת החיוב, הנופל על הצד של 'אדם המזיק'.

3. עיין הר"ד הלבני בספרו "מקורות ומסורות" על בבא קמא, עמודים פח-פט, העומד על הסיבה בשלה נקט רבא במילים - "מסייע ליה", ולא - "תניא כוותיה". כמו כן, הוא מביא מספר ראיות לכך שהמילים -

"לומר לך - אשו משום חיציו", הן דיוקו של רבא עצמו, לאור הכתוב בברייתא.

4. בכתב יד מינכן - "שמע מינה" במקום "לומר לך".

ג. שיטת רבא בהבנת רבי יוחנן

התמיהה שהעלנו מביאה להבנה חדשה של דברי רבא.

רבא אינו מקבל את ההבחנה הגמורה, שערכנו במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש :

1. אם אשו משום חיצו - אין היא ממונו כלל.

2. אם אשו משום ממונו - אין היא חיצו כלל.

ליתר דיוק - רבא מקבל שזו דעתו של ריש לקיש, אך טוען שאין זו דעתו של רבי יוחנן. נסביר את הדברים :

רבא טוען, שתהיה זו טעות לחשוב, שרבי יוחנן אינו מכיר בעובדה שיש לאש אופי של 'ממון המזיק', היינו- ישות עצמאית⁵. אלא, שכאן נכנס גורם נוסף והוא - היכולת שלי לצפות מראש, על פי נתונים, את תוצאות פעולת האש מרגע ההצתה. וזהו היסוד המחייב אדם המזיק בחיצו כמזיק בגופו.

רבי יוחנן סבור, שהיכולת הזו היא המכריעה לחייב את האדם בנזקי אש, כאילו היו חיצו ממש, זאת אומרת, בקטגוריה של 'אדם המזיק'.

אם כן, עכשיו ברור לגמרי מה סיוע מצא רבא לשיטת רבי יוחנן בפסוק ובברייתא. משם משתמע בצורה ברורה, שנוקי אש הם סוג של 'נזקי ממונו' שהם בו בזמן גם 'נזקי גופו'. והחיוב נופל על הצד של 'נזקי גופו' ('אדם המזיק').

יוצא, שלא כמו שהסברנו את שיטת רבי יוחנן בהסברנו הראשון :

"**אין לומר** שהאש פועלת בצורה עצמאית, **שהרי האדם** שהציתה, ידע כבר ברגע ההדלקה מה יהיו תוצאותיה ונזקיה, **והוא האחראי הישיר והבלעדי לה** ולנזקים שהיא יוצרת".

צריך לתקן ולומר :

אף על פי שהאש פועלת בצורה עצמאית, **הרי האדם** שהציתה, ידע כבר ברגע ההדלקה מה יהיו תוצאותיה ונזקיה. **לכן, נחייבו על נזקיה כ'אדם המזיק'**.

לסיכום: רבא אומר, שאש, לפי רבי יוחנן היא בעצם 'ממון המזיק'. אולם, בשל היכולת לצפות את נזקיה, דרך היזקה היא כשל 'אדם המזיק בממון', ולכן חיוב התשלום הוא מצד 'אדם המזיק'.

ד. הסתירה בין דין טמון לבין שיטת רבי יוחנן

הגמרא (כג, א) ממשיכה ומביאה את דברי רבא⁶ :

אמר רבא: קשיא ליה לאביי - למאן דאמר 'אשו משום חצו', 'טמון' באש

5. עיין הערה 2.

6. כפי שראינו בתחילת הדיון, אין הגמרא דנה במקרים ספציפיים בדין אש, אלא מנסה להגיע להכרעה עקרונית ביסוד החיוב באש - 'אדם המזיק'/'ממון המזיק'. לכן, אין לראות את שאלת אביי כחיפוש טכני, אלא כעימות עקרוני בין שתי הנחות יסוד בסיסיות באש - דין טמון מול אש כחיצו של האדם.

דפטר רחמנא, היכי משכחת לה?

רבא אינו מקשה קושיה זו לשיטתו הוא, אלא לשיטתו של אביי. אולם, יש לעיין, האם קושיה זו אינה קשה גם לרבא.

נבחן את דין 'טמון באש', כפי שהוא מופיע בסוגייתו המקורית:

הגמרא בדף ס, א, מביאה מחלוקת בין רבי יהודה לחכמים, לגבי דין 'טמון' באש. חכמים לומדים מן המילים: "או הקמה" (שמות כב, ה), המופיעות בפסוק המדבר בנזקי אש, 'פטור' לגבי כלים, שהיו טמונים בגדיש שנשרף. רבי יהודה חולק, ואינו פוטר בכלים טמונים.

בדף סא, ב מופיעה משנה היוצאת מן המחלוקת הנ"ל, ומחלקת בין מקרים שונים. בגמרא (שם) ישנה מחלוקת נוספת בין רב כהנא לרבא לגבי הסבר המשנה.

רבא (שנפסקה הלכה כמותו) מדרג את המחלוקת כך:

המקרה	רבי יהודה	חכמים
1. מדליק בתוך שלו ועברה לשל חבירו.	חייב על הכל.	פטור על הטמון וחייב על הגלוי, ועל חלל הטמון משלם כמלא בתבואה.
2. מדליק בתוך של חבירו.	חייב על הכל.	חייב על הגלוי ועל הטמון, שדרך העולם להטמינו בגדיש.
3. מדליק בירתו של חבירו.	חייב על הכל.	חייב על הכל, שכן דרך בני-אדם להניח בבתים.

את החילוק בין מקרה 1 למקרה 2, לפי חכמים, יש להבין כך:

לכל אדם יש רשות להדליק אש בתוך חצרו, יחד עם זאת, עליו לדאוג שהאש שהדליק לא תגרום נזקים בחצרות אחרות. אם בכל זאת נגרם נזק, הרי שהאחריות לתשלום נופלת עליו. אולם, הקלה התורה בדינו וחייבתו לשלם רק על הנזקים הגלויים, שהרי פעולת ההדלקה נעשתה בהיתר. לעומת זאת, המדליק בחצר חבירו איננו מדליק בהיתר, הלכך חייבתו התורה לשלם אף על הטמון. גם כאן הקלה התורה לחייבו רק על דברים טמונים, שבעת ההדלקה, יכול היה להניח שהם מוטמנים בגדיש, ובדברים שאין דרך העולם להטמין בגדיש - פטרתו.

בחינת הדברים מגלה, שהגמרא בפרק הכונס (אף על פי שמבחינת סידור המסכת, היא מופיעה אחרי הדיון במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש), אינה מקשרת בין יסוד החיוב באש - ממונו / חיציו - לבין דין 'טמון' באש, שאותו, כפי שראינו, מציג רבא עצמו בדף סא, א.

נחזור לקושיית אביי על שיטת רבי יוחנן, אשו משום חיציו - "טמון באש דפטר רחמנא, היכי משכחת ליה?" - מה הבעיה?

אביי, המבין את שיטת רבי יוחנן כמו שהצגנו אותה בהתחלה - אשו משום חיציו ורק משום חיציו - אומר כך:

לפי רבי יוחנן המזהה אש בצורה מוחלטת כחץ של האדם, הרי אותו אדם המדליק אש הוא כאדם היורה חץ, ושניהם נחשבים למזיקים בידיים ממש. אם כן, מה מקום מוצאת הגמרא לחלק בין מדליק בתוך שלו ועברה לשל חברו לבין מדליק בשל חברו, בדין טמון? שכן, כמו שלא יעלה על הדעת לפטור אדם היורה חץ מתוך חצרו לחצר חברו בנזקי טמון כך אין לפטור בנזקי טמון אדם המשלח אש מתוך חצרו!⁷

אביי אינו שואל, מדוע פטרה התורה טמון באש. דין זה הוא בבחינת הנחת יסוד. הנחת יסוד זו, והבנתו הבסיסית בשיטת רבי יוחנן - אשו = חיציו ורק חיציו - מתנגשות בצורה שאינה ניתנת לגישור. סתירה מהותית זו, היא הקשה לאביי.

עכשיו, נוכל להבין מדוע רבא מציב קושיה זו רק לאביי:

ראינו לעיל, כי רבא אינו מקבל את ההבנה, ששיטת רבי יוחנן - "משום חיציו", היא רק חיציו, כך שרבי יוחנן מבטל את היסוד הממוני באש, אלא טוען, שאף רבי יוחנן תופס שאש היא 'נזקי ממוני'. שלא כריש לקיש, סובר רבי יוחנן, שאותם 'נזקי ממוני' הם בו בזמן גם 'נזקי גופו'. וחיוב האדם בדין אש נופל על הצד של 'נזקי גופו'. הבנה חדשה זו, מנתקת את אב הנוזיקין אש מ'אדם המזיק' הרגיל, ומעמידה אותו כדין נפרד תחת הכותרת - 'אדם המזיק בממוני'. לפי הבנה זו, אין זיהוי מוחלט של אש כחיציו של האדם, ודבר זה פורך את הסתירה מדין טמון, שכן מתקיים פה היסוד הממוני כמו אצל ריש לקיש. וממילא, יש מקום להקל בטמון כמו בשאר 'ממוני המזיק'. יוצא, שלפי הבנת רבא, אין סתירה בין דין טמון לשיטת רבי יוחנן.

ומה עונה אביי (כפי שמצטטו רבא) על בעיה זו? (כג, א):

וניחא ליה - כגון שנפלה דליקה לאותו חצר, ונפלה גדר שלא מחמת דליקה, והלכה והדליקה והזיקה בחצר אחרת - דהתם כלו ליה חציו.

התשובה לשאלת אביי, כפי שהסברנו אותה, אינה יכולה להיות במישור הטכני, של מציאת מקרה בודד בו רבי יוחנן יוכל להכניס את דין טמון באש, שכן אביי הציג סתירה מהותית, על פיה, למאן דאמר 'משום חיציו', אין אפילו מקרה אחד הנפטר בטמון! לכן, כששומעת הגמרא את תשובת אביי, היא מיד שואלת (שם):

אי הכי, לענין גלוי נמי, כלו ליה חציו!

מה ענית? איזו הוה אמינא יש לתשובה שלך? הרי במקרה זה, לפי הבנת אביי את שיטת רבי

7. בשלמא למאן דאמר - "אשו משום ממוני", יש סברה להקל כמו בשאר 'ממוני המזיק', שיש בו קולות (קרן - תם, שן ורגל - פטור ברשות הרבים), אבל אדם שהזיק בידיו - הרי הוא "מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן..." (כו, א). הלכך, אין אפשרות להבין בשיטת רבי יוחנן, המזהה זיהוי מוחלט בין נזקי אשו לנזקי חיציו את דין טמון.

יוחנן, אף בגלוי (ולא רק בטמון) יהיה פטור!
 על כך עונה רבא - לא הבנתם נכון. אין התשובה באה לתת מקרה ספציפי בו יתקיים פטור
 בטמון, אלא היא משקפת שינוי מהותי בתפיסתו של אביי את שיטת רבי יוחנן. שוב אין
 שיטת רבי יוחנן לפי אביי רק "משום חיציו", כמו שהוא הניח בתחילה (שם):

אלא למאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו, וכגון שהיה לו
 לגודרה ולא גדרה⁸ - דהתם שורו הוא, ולא טפח באפיה.

מעתה, גם לפי אביי, רבי יוחנן סובר שאשו היא ממונו, ורק חיוב התשלום נופל על הצד של
 חיציו. כיוון שכך, נפתרה הסתירה מדין טמון, שכן אין יותר זיהוי בין אש לחיציו (כמו
 שראינו לעיל אצל רבא).

עלינו לראות את תשובת אביי כמכלול:

אחרי שאביי חזר בו מהבנתו הראשונית את שיטת רבי יוחנן - אשו משום חיציו ורק חיציו
 (בעקבות הסתירה המהותית), וקיבל את הבנתו של רבא - אשו היא ממונו ורק חיוב
 התשלום הוא משום חיציו, נותן אביי דוגמה למקרה בו הנחת היסוד החדשה מתבטאת
 באופן קיצוני:

המקרה - נפלה דליקה בחצרו, ונפלה הגדר שלא מחמת הדליקה, והיה יכול לגודרה ולא
 גדרה, ועל כן עברה הדליקה לחצר חברו והזיקה.

זהו מקרה בו 'כלו חיציו' של המדליק. אם היינו נשארים עם הנחת היסוד של השאלה, הרי
 במקרה זה היה צריך להיפטר לגמרי, והסתירה לא נפתרה. אולם, בהבנתנו החדשה אנו
 מחייבים אותו על הגלוי מן היסוד הממוני הקיים בדיון אש.

מכל זה נובע, שתשובת אביי היא עקרונית לגבי יסוד החיוב בדיון אש, ולא באה לתת
 אוקימתא ספציפית לפטור טמון⁹.

אחרי כל זה, חוזרת הגמרא לשאול הן על אביי והן על רבא (שם):

וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו, מאי
 בינייהו?

לאחר שראינו, שרבי יוחנן וריש לקיש פוטרים ב'טמון' באותם המקרים (ומחייבים באותם
 המקרים), מהי הנפקא מינה להלכתא ממחלוקתם?

על כך עונה הגמרא (שם):

8. סייג זה בא לומר, שרק כאשר יכול היה לגודרה ולא גדרה אנו מחייבים אותו מצד "שורו הוא, ולא טפח
 באפיה", אך כאשר לא היה יכול - הרי הוא פטור כאונס.

9. עכשיו גם ניתן להבין, מדוע רבא שואל ועונה בשם אביי. רבא, שהגיע להבנתו החדשה בשיטת רבי יוחנן
 בסיועם של הפסוק והברייתא, בעצם מסביר לנו, כיצד הגיע אביי לאותה הבנה בדרך הסברה.

איכא בינייהו - לחייבו בארבעה דברים.

לרבי יוחנן הסובר 'משום חיצוי', אדם המזיק באש מתחייב בנוסף ל'נוזק' ב'ארבעה דברים', ולריש לקיש הסובר 'משום ממונו' מתחייב רק בתשלום הנזק.

ה. ביאור הרמב"ם

לעניות דעתי, הסבר זה בגמרא, מבהיר את פסיקתו של הרמב"ם (שהזכרנו בפתיחה) בהלכות נזקי ממון פרק יד, אשר נסמכת על שתי הסוגיות (בדף כג, א ובדף סא, ב):
 פרשני הרמב"ם הבינו, שתשובת אביי "וניחא ליה וכו'" היא אוקימתא ספציפית לדין טמון. לכן, כשראו שהרמב"ם פוסק כרבי יוחנן הסובר "אשו משום חיצוי" (הלכה טו), אך אינו ממקד את פטור טמון לאוקימתא של אביי (הלכות ח-ט) - התקשו, ונדחקו להסבירו בהסברים שונים, שאינם מניחים את הדעת.
 אולם, כפי שראינו, רבי יוחנן הסובר 'משום חיצוי', לא רק שאינו מבטל את היסוד הממוני באש, אלא אומר שאש היא 'נזקי ממונו'. יחד עם זאת, חיוב התשלום הוא כשל אדם המזיק בידיו. לכן, יתחייב אדם המזיק באש בנוסף ל'נוזק' ב'ארבעה דברים', וכך אמנם פוסק הרמב"ם בהלכה טו¹⁰:

אש שעברה והזיקה את האדם וחבלה בו - הרי המבעיר חייב בנזקיו ובשבתו וברפוי ובצערו ובבשתו, **כאילו** הזיקו בידו, שאף על פי שאשו **ממונו** הוא, הרי הוא **כמי שהזיק בחציו**. אבל אם הזיקה בהמתו או בורו את האדם - אינו חייב אלא בנזק בלבד כמו שביארנו.

הלכה נוספת (הלכה ד), הנובעת מהיסוד הממוני, היא במקרה בו כלו חיצוי של המזיק. במקרה זה, החיוב נופל רק על הצד הממוני הקיים באש:

נפלה דליקה בחצרו ונפל גדר שלא מחמת הדליקה ועברה והדליקה בחצר אחרת. אם היה יכול לגדור הגדר שנפל, ולא גדרו - חייב¹¹. למה הדבר דומה? - לשורו שיצא והזיק, שהיה לו לשמרו ולא שמרו.

בנפרד משתי הלכות אלו מצוי דין 'טמון' (הלכות ח-ט, כדעת חכמים שהובאה בטבלה לעיל), החל בכל המקרים, בין ש'כלו חיצוי' ובין ש'לא כלו חיצוי', שכן ראינו בסוגיה שם (סא, ב),

¹⁰ .הציטוטים על פי מהדורת פרנקל.

¹¹ הרמב"ם מסייג את דבריו ל - "אם היה יכול לגדור הגדר שנפל, ולא גדרו - חייב". יוצא אם כן, שאם לא יכול היה לגדור הרי הוא פטור, מצד אונס. ואף על פי ש"אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן..." (בבא קמא כו, א) במקרה זה בו 'כלו חיצוי', יוצא המזיק מגדר 'מזיק בידים' לגדר של 'ממון המזיק', ולכן פטור באונס כמו בשאר 'ממון המזיק'.

שהגמרא מעמידה אותו כקטגוריה עצמאית בדיני 'אש', ולא מקשרת בינו לבין השאלה מהו יסוד החיוב ב'אש' - 'ממונו' או 'חיציו':

אש שיצאה ואכלה עצים או אבנים או עפר - חייב לשלם, שנאמר: "ומצאה קצים כו' או השדה". אכלה גדיש וכיוצא בו, והיו כלים טמונים בתוך הגדיש - אם היו כגון מורגים וכלי בקר וכיוצא בהן, מדברים שדרך אנשי השדה לטמון אותן בגדיש - חייב לשלם. היו בגדים וכלי זכוכית וכיוצא בהן - פטור על הכלים.

במה דברים אמורים? - במדליק בתוך שדה חבירו, אבל במדליק בתוך שלו ועברה לשדה חבירו - פטור על כל הכלים הטמונים בגדיש, אבל משלם הוא שיעור מקום הכלים, ורואין אותו כאילו הוא מלא גדיש של חטים או של שעורים.